

BİBLİYOGRAFYA :

Kureşî, *el-Cevâhirü'l-muğıyye*, II, 581-583; İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine*, III, 84-85; IV, 101; Takıyyüddin İbn Fehd, *Lağzü'l-elhâz (Zeylû Tezkireti'l-huffâz li'z-Zehabi* içinde, nşr. M. Zâhid el-Kevserî), Dimaşk 1347, s. 125-126; İbn Tağrıberdi, *en-Nücümü'z-zâhire*, X, 246-247; İbn Kutluboğa, *Tâcü't-terâcim* (nşr. Muhammed Hayr Ramazan Yûsuf), Dimaşk 1413/1992, s. 211; Süyûtî, *Hüsnü'l-muḥâḍara*, I, 469-470; *Keşfü'z-zunûn*, I, 256, 459, 473, 736; II, 991, 1007, 1087, 1162, 1208, 1614, 1637, 1849, 2035, 2039; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 123; Ahlwardt, *Verzeichnıs*, II, 630; Osmanlı Müellifleri, I, 218; Serkis, *Mu'cem*, I, 50; Brockelmann, *GAL*, II, 64, 76; *Suppl.*, II, 67-68; *Hedıyyetü'l-ârifin*, I, 720; A. J. Arberry, *The Chester Beatty Library, A Handlist of the Arabic Manuscripts*, Dublin 1959, IV, 17; Sarton, *Introduction*, III/1, s. 700; Yûsuf Abdurrahman el-Mar'aşlı, *Fihrisü eḥâdişis-Süneni'l-kübrâ*, Beyrut 1406/1986, giriş, s. 9; Necm Abdurrahman Halef, *'Ulümü'l-İsnâd mine's-Süneni'l-kübrâ dirâse ve naqd*, Riyad 1409/1989, s. 23-25; a.mlf., *eş-Şinâ'atü'l-ḥadısiyye fi's-Süneni'l-kübrâ li'l-İlmâm el-Beyhâkı*, Mansûre 1412/1992, s. 8, 121, 122; Hasan Yûsufi Eşküri, "İbn Türkânî", *DMBİ*, III, 149.

SELAHATTİN POLAT

İBNÜ'T-TÜRKMÂNÎ, Tâceddin

(تاج الدين ابن الترماني)

Ebü'l-Abbâs Tâcüddin Ahmed
b. Osmân b. İbrâhîm el-Mardîni
(ö. 744/1343)

Hanefî fakihî.

25 Zilhicce 681'de (26 Mart 1283) Kahire'de doğdu. Birçok ilim adamı yetiştiren Türkmen asıllı seçkin bir aileye mensup olup tanınmış âlimlerden Fahreddin et-Türkânî'nin oğlu, Alâeddin et-Türkânî'nin kardeşi, Kâdilkudât Cemâleddin Abdullah b. Ali el-Mardîni'nin amcasıdır. Babasından, kardeşi Alâeddin'den ve Abdülmü'min b. Halef ed-Dimyâti, Ebü'l-Hasan İbnü's-Savvâf, Şehâbeddin el-Eberkühî, Ebü'l-Abbâs İbnü's-Şihne el-Haccâr gibi âlimlerden ders alarak fıkıh, fıkıh usulü, hadis, Arap dili ve edebiyatı ve mantık ilminde yetişti. Bir süre kâdilkudât nâibliği görevini yürüttüyse de daha çok öğretim ve telifle meşgul oldu. İbnü't-Türkânî'nin 726 (1326) yılında oğlu Muhammed ile birlikte Dimaşk'a gittiğini, vakar ve fazilet sahibi bir kişi olarak tanındığını belirten Zehebî, onun Şehâbeddin el-Eberkühî'nin elinden Sühreverdi hırkasını giydiğini ve duasını aldığını bizzat kendisinden duyduğunu kaydeder (*Mu'cemü şüyûhi'z-Zehabi*, s. 56-57). İbnü't-Türkânî, İslâmî ilimlerin çeşitli dal-

larında manzum ve mensur çok sayıda eser yazmış olup bunlardan bir kısmı tamamlanmamış, bazı eserleri de kardeşi Alâeddin'e nisbet edilmiştir. Hat sanatı ve şiirle de ilgilenmekle birlikte şiirde pek başarılı bulunmamıştır. 1 veya 2 Cemâziyelevvel 744 (21 veya 22 Eylül 1343) tarihinde Kahire'de vefat eden İbnü't-Türkânî, Ridâniye'de Bâbünnasr Kabristanında babasının türbesine defnedildi.

Eserleri. 1. *Ta'lika 'alâ Hulâşati'd-delâ'il fi tenkihi'l-mesâ'il* (Süleymaniye Ktp., Süleymaniye, nr. 500/1, vr. 1^b-148^b). Hüsâmeddin Ali b. Ahmed el-Mekkî er-Râzî'nin Kudûrî'nin *el-Muḥtaşar*'ı üzerine yazdığı şerhe ta'likat olup şerhte geçen hadisler de tahrîc edilmiştir. Müellif, eserin sonunda *Hulâşatü'd-delâ'il*'in hadislerini büyük bir ciltte tahrîc ettiğini, ayrıca bu eserin "Kitâbü'ş-Şerike" bölümüne kadar bir şerh kaleme aldığını belirtir (vr. 148^a). Kaynaklarda da İbnü't-Türkânî'nin adı geçen şerhe üç ta'likat yazdığı ifade edilmektedir (Safedî, *A'yânü'l-âsr*, I, 284-285; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1632). Yazma nüshada *Ta'lika*'nın İbnü't-Türkânî'ye ait olduğu belirtilmemekle beraber mukaddime ve eserin sonunda verilen bilgiler ona aidiyetini teyit etmektedir. 2. *Şerḥu'l-Maḥşadi'l-celil fi 'ilmi'l-Ḥalil* (Dârü'l-kütübi'z-Zâhiriyye [Mektebetü'l-Esedi'l-vataniyye, Arûz], nr. 14434; Millet Ktp., Feyzullah Efendi, nr. 1653; Halep Evkaf Ktp., Ahmediyye, el-Ülümü'l-Arabiyye, nr. 1145). İbnü'l-Hâcib'in aruz ve kafiye ilimleriyle şiir kusurları hakkında yazdığı kasidenin şerhidir.

İbnü't-Türkânî'nin kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır: *el-Eb-ḥâşü'l-celiyye fi mes'eleli (fi'r-red 'alâ) İbn Teymiyye, Ta'lika 'ale'l-Maḥşul* (Fahreddin er-Râzî'nin *el-Maḥşul*'ü üzerine Şehâbeddin el-Karâfi'nin yaptığı şerhe ta'likat), *Ta'lika 'ale'l-Muḥaşşal li'l-İmâm Fahriddin er-Râzî, Ahkâmü'r-rimâye (remy) ve's-sebk ve'l-muḥallil, Şerḥu'ş-Semsiyye fi'l-mantık, el-Furûk fi fûrû'li'l-Hanefiyye, Ta'lik 'alâ Şerḥi'l-Muḥarrib fi'n-naḥv li'bn 'Uşfûr, Şerḥu'l-Hidâye li'l-Merğînâni, Şerḥu Münteḥabi (Muḥtaşari)'l-Bâci fi usûli'l-fıkh, Şerḥu'l-Câmi'si'l-kebir, Ta'lik 'alâ Muḥaddimetey İbni'l-Hâcib, Şerḥu't-Tebşıra fi'l-hey'e li'l-Ḥarâkı, Ta'lika 'ale't-Tebyîn Şerḥi'l-Munteḥab li'l-İtkânî, Ta'lika 'alâ Şerḥi Muḥaddimetü'l-Müberred fi'n-naḥv, Kitâbü't-Tevbe*. Ayrıca ferâiz ilmine dair iki eserinin olduğu bilinmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Zehebî, *Mu'cemü şüyûhi'z-Zehabi* (nşr. Rûhiyye Abdurrahman es-Süyûfi), Beyrut 1410/1990, s. 56-57; Safedî, *el-Vâfi*, VII, 182-184; a.mlf., *A'yânü'l-âsr* (nşr. Ali Ebü Zeyd v.dğr.), Beyrut-Dimaşk 1418/1998, I, 284-286; Ebü'l-Mehâsin el-Hüseynî, *ez-Zeyl* (Zehebî, *el-İlber* içinde), IV, 133; İbn Râfi, *el-Vefeyât* (nşr. Sâlih Mehdi Abbas - Beşşâr Avvâd Ma'rûf), Beyrut 1402/1982, I, 456; Kureşî, *el-Cevâhirü'l-muğıyye*, I, 197-198; Makrizî, *el-Muḥaffe'l-kebir* (nşr. Muhammed el-Ya'lâvi), Beyrut 1411/1991, I, 527-528; İbn Kâdi Şühbe, *el-Târiḥ* (nşr. Adnân Derviş), Dimaşk 1994, II, 383-384; İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine*, I, 198; İbn Tağrıberdi, *el-Menhelü'ş-şâfi*, I, 382-385; İbn Kutluboğa, *Tâcü't-terâcim fi Tabakâti'l-Hanefiyye*, Bağdad 1962, s. 13; Süyûtî, *Bugyetü'l-uv'ât*, I, 334; *Keşfü'z-zunûn*, I, 2, 18, 339, 408; II, 1064, 1134, 1246, 1257, 1615, 1632, 1805, 1849, 2036; Temîmî, *e't-Tabakâtü's-seniyye*, I, 389-390; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 25-26; Sarton, *Introduction*, III, 700; *el-Munteḥab mine'l-maḥtûḥâti'l-Arabiyye fi Haleb*, Beyrut 1986, IV, 248; Ramazan Şeşen, *Muḥtârât mine'l-maḥtûḥâti'l-Arabiyyeti'n-nâdire fi Mektebâti Türkiye*, İstanbul 1997, s. 341.

H. MEHMET GÜNAY

İBNÜ'L-UHUVVE

(ابن الاخوة)

Ziyâüddin Muhammed b. Muhammed
b. Ahmed el-Kureşî
(ö. 729/1329)

Me'âlimü'l-ḳurbe adlı
eseriyle tanınan
Şâfiî fakihî.

Mısır Şâfiî fukahâsından olduğu, Eş'arî mezhebini benimsediği, Reşid el-Attâr ile Ebü Mudar'dan hadis dersleri aldığı ve 2 Receb 729 (2 Mayıs 1329) tarihinde vefat ettiği dışında hayatına dair bilgiye rastlanmamıştır. Künyesinin İbnü'l-Uhuve mi İbnü'l-İhve mi olduğu hususu da açıklığa kavuşturulamamıştır. Bu künyeyi, Uhuve veya İhve lakabıyla tanınan ya da muhtemelen ahilikle ilişkisi olan dedesine nisbetle almıştır. Eserinin Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki nüshasının kapağında Şemseddin olarak yazılan lakabını İbn Hacer el-Askalânî Ziyâeddin şeklinde kaydetmektedir.

Kâtib Çelebi tarafından *er-Rütbe fi aḥkâmi'l-ḥisbe* adıyla zikredilen eser, Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Molla Çelebi, nr. 116) *Kitâbü'l-Maḥabbe ve'r-rağbe fi mârifeti aḥkâmi'l-ḥisbe*, Kahire Üniversitesi Kütüphanesi'nde (nr. 24052) *Kitâbü Me'âlimi'l-ḳurbe fi talebi'l-ḥisbe*, Dârü'l-kütübi'l-Misriyye'de (Fünûn ve sînâât, nr. 171) *Kitâbü'l-ḳurbe fi me'âlimi'l-ḥisbe* başlığıyla kayıtlı olup müel-